

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

CURRENT TRENDS IN LEARNING THE FOREIGN LANGUAGE BY THE STUDENTS IN HIGH TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Яковлєва М.Л.,

*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов
Одеської національної академії харчових технологій*

У статті узагальнено основні тенденції розвитку традиційних та інноваційних засобів навчання іноземних мов студентів вищих технічних навчальних закладів, здійснено їх порівняння. Запропоновано напрямки врахування виявлених тенденцій у навчанні студентів вищих технічних навчальних закладів. Зокрема, звертається увага на формування загальнокультурної компетенції студентів. Зроблено спробу розглянути суперечності, що заважають формуванню загальнокультурної компетентності студентів технічного профілю, та шляхи подолання цих суперечностей.

Ключові слова: тенденції, традиційні та інноваційні засоби навчання іноземній мові, технічні спеціальності, інформаційно-комунікативні технології, загальнокультурна компетенція.

В статье обобщены основные тенденции развития традиционных и инновационных средств обучения иностранному языку студентов высших технических учебных заведений, осуществлено их сравнение. Предложены направления учета выявленных тенденций в обучении студентов высших технических учебных заведений. В частности, обращается внимание на формирование общекультурной компетенции студентов. Сделана попытка рассмотреть противоречия, мешающие формированию общекультурной компетентности студентов технического профиля, и пути преодоления этих противоречий.

Ключевые слова: тенденции, традиционные и инновационные методы обучения иностранному языку, технические специальности, информационно-коммуникативные технологии, общекультурная компетенция.

The article summarizes the main trends in the development of traditional and innovative teaching aids for foreign languages of students of higher technical educational institutions, and compares them. The directions of accounting for the revealed tendencies in the teaching of students of higher technical educational institutions are proposed. In particular, attention is drawn to the formation of the general cultural competence of students. An attempt is made to examine the contradictions that hamper the formation of general cultural competence of technical students and ways to overcome these contradictions.

Key words: trends, traditional and innovative methods of teaching a foreign language, technical specialties, information and communication technologies, general cultural competence.

Постановка проблеми. У сучасному світі розвиток міжкультурної комунікації, зміна соціально-політичної ситуації в країні, розвиток міжнародних ділових контактів, створення багатьох чисельних спільних підприємств, розширення міжнародного співробітництва в різних сферах діяльності ставлять завдання володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування спеціалістів будь-якого профілю на основі характерних особливостей професії або спеціальності. Навчання іноземної мови професійного спрямування базується, перш за все, на врахуванні потреб студентів у вивченні мови, що диктуються характерними особливостями професії або спеціальності.

Процес викладання іноземної мови студентам технічних спеціальностей є надзвичайно важким [1]. Головною проблемою є те, що студентам фактично за короткий період потрібно оволодіти професійною лексикою іноземної мови, а це без базових знань розуміння технічної спеціальності неможливе.

Незважаючи на існування в суспільстві потреби в підготовці спеціалістів із ґрунтовним знанням іноземних мов, лише поодинокі навчальні заклади мають у своїх навчальних планах викладення відповідних технічних дисциплін іноземною мовою, а відображення деяких технічних аспектів під час викладення навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» або аналогічних не дозволяє заповнити прогалину у фаховій іншомовній підготовці студента.

Суттєве підвищення рівня володіння іноземною мовою українцями є пріоритетним напрямом реалізації вимог Болонської декларації та вимог щодо опанування іноземної мови, які поставлені перед вищими навчальними закладами України урядом нашої держави.

Виконання цих завдань неможливе без застосування як традиційних, так і інноваційних засобів навчання іноземній мові, в тому числі з використанням інформаційно-комунікативних технологій [2].

Аналіз останніх досліджень. У наш час все більше уваги приділяється аспектам вивчення іноземної мови як мови професійної взаємодії. Зокрема, проблема навчання професійно-орієнтованої іноземної мови досліджувалась багатьма авторами (О.Г. Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson та ін.), однак це питання залишається актуальним і в наш час через те, що рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних ВНЗ не завжди є достатнім для успішного функціонування на теренах сучасного ринку праці, тобто він не завжди відповідає сучасним вимогам [3].

Вивчення питань щодо виявлення тенденцій у використанні традиційних та інноваційних засобів навчання іноземній мові студентів технічних спеціальностей ще не стало предметом достатньої уваги в сучасній лінгвістиці. Утім, деякі концептуальні підходи викладено в авторських та колективних навчальних виданнях, а також монографіях та публікаціях. Серед них слід виділити роботи Г. Антонюк, П. Асоянц, Н. Гальскової, Ю. Гапон, Л. Горбач, Ю. Гуманової, Г. Гавриленко, О. Долгової, І. Колеснікової, О. Кашиної, А. Мартинюка, А. Миролубова, Л. Мисик, О. Петрошука, П. Сердюкова, Л. Скалій, В. Скалкіна, Н. Склярєнка, А. Соболева, Г. Чекаль та деяких інших. Зазначеними авторами розроблено базові засади методики викладення іноземних мов у цілому та окремим категоріям фахівців. Проте подальшого вирішення потребує завдання покращення навчання іноземній мові студентів технічних спеціальностей.

Останнім часом помітно зростає кількість досліджень, предметом яких стало використання ІКТ у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В.Ю. Биков, Я.В. Булахова, О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко, О.П. Пінчук та ін. Розробленням і впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій активно займаються такі дослідники, як Е.С. Полат, Е.И. Дмитреєва, С.У. Новиков, Т.А. Полілов, Л.А. Цветкова та багато інших.

Постановка завдання. Мета – визначити ступінь володіння іноземною мовою професійного спрямування майбутніх фахівців та оволодіння навичками загальнокультурної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Головне завдання в навчанні іноземної мови полягає у формуванні мовної діяльності студента тією мовою, що вивчається. Специфіка оволодіння мовою полягає не стільки в сприйнятті та розумінні навчальної інформації, скільки у форму-

ванні різних видів мовної діяльності з використанням мови, що вимагає тривалого тренування [6, с. 61]. Таким чином, сучасна методика викладання іноземної мови повинна вирішувати завдання підготовки професіонала, здатного до самостійного вирішення різноманітних комунікативних завдань, що виникають у процесі професійної діяльності.

Загальна культура сприяє емоційній поліфонічності майбутнього фахівця, робить його більш відкритим, активізує інтелектуальну сторону його діяльності. Вона є провідною конструкцією духовності особистості, що характеризується ціннісною орієнтацією думок, бажань та шляхетністю вчинків. Загальна культура також полегшує засвоєння студентом системи знань з обраної професії [1, с. 70]. У сучасних умовах розвитку вищої технічної школи виховати інженера-інтелігента можна тільки за умови створення особливого культурного середовища навчання і виховання, що пов'язано з духовно-моральним, культурно-естетичним насиченням змісту всього педагогічного процесу. Саме гуманітарна освіта має можливість забезпечити здобуття і поглиблення загальноосвітньої, загальнокультурної і наукової підготовки, саме вона звернена безпосередньо до людини, її інтелектуальної та емоційної сфери, до усвідомлення свого життєвого призначення і місця в суспільстві [2, с. 77].

Останнім часом значно збільшилась кількість наукових досліджень, присвячених формуванню духовності, мовної культури та мовленнєвої компетенції студентів технічного профілю. Активізувалися пошуки молодих науковців у сфері формування загальної культури, культури спілкування, професійної культури, культурологічної складової частини в процесі навчання та виховання фахівців технічного профілю. Так, І. Коваль у своєму дослідженні, присвяченому проблемам вивчення іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі, робить наголос на індивідуалізації навчання [6, с. 181]; І. Коломієць, досліджуючи проблеми педагогічного забезпечення культурологічної складової частини в підготовці студентів технічного ВНЗ, підкреслює важливість комунікативного компоненту та необхідність діалогу викладача і студента в процесі обміну гуманістичними цінностями. С. Вдовцова, досліджуючи співвідношення загальноосвітнього і професійного компонента в мовній освіті студентів індустріального коледжу, відзначає зв'язок між мовою, мовленням, мисленням, а також встановлює принципи формування культури професійного спілкування [2, с. 32]. Л. Конопляник

досліджує готовність інженерів до іншомовної мовленнєвої діяльності [9, с. 83].

Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови може здійснюватися різними шляхами і способами, залежно від того, в якій послідовності проходить вивчення професії та іноземної мови. Є загалом три варіанта послідовності вивчення: вивчення іноземної мови може передувати спеціальній професійній підготовці, може завершувати її, або ці два процеси можуть проходити паралельно. У першому випадку основною метою навчання є загальний напрямок підготовки з іноземної мови, з орієнтацією на професію, як, наприклад, під час профільного навчання у ВНЗ. У другому випадку метою навчання є отримання практики, яка в майбутньому дає гарантію для працевлаштування за фахом зі знанням іноземної мови. Нарешті, в третьому випадку (паралельне оволодіння професією та іноземною мовою), наприклад під час вивчення іноземної мови студентами молодших курсів, на меті навчання головним чином знаходиться здатність студентів користуватися іноземною мовою у вирішенні актуальних професійних завдань.

Основною метою професійно-орієнтованого навчання є формування саме особистості фахівця [8]. Іншими словами, студент має не тільки оволодіти сукупністю знань і вмінь, що включає комунікативний аспект, але в нього мають сформуватися професійно значущі особистісні якості, що підсилюють і роблять більш значущим соціальний аспект будь-якого професійного навчання.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що використання традиційних та новітніх методик у навчанні іноземної мови розглядається як основа методики підготовки фахівців певних спеціальностей відповідно до освітньо-професійних вимог, сформованих з урахуванням потреб суспільства на тому чи іншому етапі його розвитку.

Дослідниця традицій та інновацій в методиці викладення іноземної мови, О. Кашина до традиційних методів відносить такі: граматико-перекладний, текстуально-перекладний, натуральний і похідний від нього (прямий, змішані, непрямі), аудіо-лінгвальний, аудіо-візуальний, через читання на іноземній мові, свідомо-співставний, змішані [4].

У практиці підготовки студентів використовується переважна більшість вказаних методів, що зумовлюється специфікою їх майбутньої праці.

Серед основних недоліків цих методів зазначають: низький рівень мотивації в студентів, які не планують працювати з іноземною мовою в майбутньому, необхідність використання значної

кількості роздавального матеріалу, збільшення навантаження на викладача тощо.

Покращенню цієї ситуації може сприяти збільшення обсягу нетрадиційних (інноваційних) засобів вивчення іноземної мови. Наголошуючи на важливості таких засобів навчання, О. Кашина пропонує їх розподіляти на такі методи: комунікативний, «радника», суто педагогічний, «тихого навчання», опору на фізичні дії, свідомо-орієнтований, комунікативних завдань, нейролінгвістичне програмування, теорії множинного інтелекту, використання комп'ютерів [4]. Їх використання дозволяє уникнути основних недоліків, властивих традиційним методам, та забезпечити більш повне засвоєння студентами іншомовного матеріалу, сприяє безпосередньому залученню студентів до процесу навчання, підготовки документації, спілкування як із викладачем, так і з носіями мови.

Також існує тенденція до використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Застосування цих засобів дозволяє підвищувати мотивацію студентів на самостійний пошук інформації, взаємодію з викладачем та між собою завдяки сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям.

А. Мартинюк класифікував основні засоби формування необхідних мовних навичок на:

1) тематичні форуми, дистанційні конференції, олімпіади, курси та проекти, розміщені на мікропорталах, закритих навчальних платформах та Інтернет-сайтах;

2) телекомунікаційні ресурси Інтернет, спеціалізоване лінгводидактичне програмне забезпечення;

3) Інтернет-сайти як простір для комунікації та розміщення навчальних матеріалів, де викладач може повністю керувати процесом опанування відповідним матеріалом та он-лайн спілкуватися із студентами (в режимі вебінарів) [5].

Процес комп'ютеризації викладання включає також взаємодію викладача та студентів за допомогою мережі Інтернет із використанням поштових скриньок, е-дисків, де студенти мають швидкий доступ до електронної бібліотеки та наочного матеріалу, викладеного вчителем або студентами [6].

Одним із найефективніших способів оволодіння лексикою студентами професійного спрямування виявився понятійно-жанровий підхід, який спрямовується на ознайомлення із загальними особливостями функціонування термінології в різних типах технічних текстів. Для роботи із цим методом викладачеві необхідно чітко уявляти собі, які ознаки професійної термінології переважають в різних жанрах, а на які з них у

першу чергу необхідно звертати увагу студентам факультетів, які, опановуючи мову спеціальності, повинні оволодіти сукупністю всіх мовних засобів, що застосовуються в спеціальній області комунікації, гарантуючи розуміння між людьми, що працюють у даній області [4].

Професійно-орієнтовані технології навчання нового покоління студентів спрямовані, перш за все, на якісні зміни в системі освіти і мають на меті оволодіння студентами професійною та комунікативною компетенцією, а також здатністю творчо та ініціативно приймати участь у спілкуванні з тематики досліджуваного предмета.

Висновки. Отже, можна констатувати, що професійно-орієнтоване навчання іноземної мови дозволяє організувати активну взаємодію всіх учасників процесу спілкування, за якого відбувається взаємозбагачуючий обмін аутентичною, професійно значущою інформацією іноземною мовою, набуття вмінь професійного спілкування. Особливістю профільно-орієнтованого навчання англійської мови студентів технічних спеціальностей у немовному ВНЗ є максимальне врахування специфіки професійної сфери.

Проведений нами аналіз основних напрямів використання традиційних та інформаційно-комунікативних технологій у навчанні студентів дозволяє зробити певні висновки щодо наявних тенденцій.

1. Упровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій у навчання є, з одного боку, об'єктивним результатом науково-технічного прогресу, а з іншого – нагальною потребою суспільної комунікації та пріоритетним завданням освіти в Україні.

2. У філологічній науці ще недостатньо уваги приділено вирішенню проблем щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у фаховій іншомовній підготовці студентів, що передбачає розробку відповідних методик науково-педагогічними працівниками ВНЗ.

3. Основними закономірностями навчання студентів технічних вузів є поєднання традиційних методів навчання із сучасними методиками, заснованими на інформаційно-комунікативних технологіях; розширення таких форм спілкування з іншомовними носіями, як відеоконференції, відеочати, електронне листування, поширення електронних матеріалів, створення бібліотечних порталів, усебічне використання електронних тестів.

4. Потреба в підготовці фахівців технічного профілю з ґрунтовним знанням іноземної мови зростатиме, а тому вищі технічні навчальні заклади зобов'язані забезпечити відповідний рівень мовної підготовки, чому сприятиме використання інформаційно-комунікативних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волошинова Л.В. Сучасні аудіовізуальні технології у вивченні іноземної мови: наук.-метод. посібник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. К.: Знання України, 2007. 152 с.
2. Миролубов А.А. История отечественной методики обучения иностранным языкам. М., 2002.
3. Остин Дж. Слово как действие // Новое в лингвистике. Вып.17 М.: Прогресс 1992. С. 22–29.
4. Pendans M. Les activites d'apprentissage en classe de langue. Paris: Hachette, 1998. 61 p.
5. Лавренко М.М. Коммуникативная компетенция как цель обучения студентов младших курсов / Материалы международной научно-методической конференции «Языки мира и мир языка». М.: МГОПУ, 2004. С. 21–22.
6. Кашина Е.Г. Традиции и инновации в методике преподавания иностранного языка: учеб. пособие для студ. филол. факультетов. Самара, 2006.